

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

De vermaning van den apostel Paulus tot doorgaande reformatie

Ik bid u dan, broeders, door de ontfermingen Gods, dat gij uw lichamen stelt tot een levende, heilige en Gode welbehaaglijke offerande, welke is uw redelijke godsdienst;

en wordt dezer wereld niet gelijkvormig, maar wordt veranderd door de vernieuwing uws gemoeds, opdat gij moogt beproeven, welke de goede en welbehaaglijke en volmaakte wil van God zij.

Romeinen 12 : 1, 2.

Een uitdrukking, die in vrijgemaakte kringen nogal eens gehoord wordt, is het gezegde: doorgaande reformatie. Men bedoelt daarmee, dat het leven der kerken niet bij een vrijmaking van een binding boven de Schrift uit en van verkrachting van het recht mag blijven staan. Het moet komen tot een doorwerking van de opnieuw ontdekte beginselen op verschillende levensterreinen. Het moet komen tot een vernieuwing niet alleen maar op het terrein van de kerk, maar ook van de school, van de politiek, van het sociale en maatschappelijke leven.

Nu is dat niet een ontdekking, die we pas na de vrijmaking gedaan hebben. Reeds de hervormers hebben als wachtwoord uitgegeven het: *reformata, sed semper reformanda*; gereformeerd, maar steeds te reformeren. Het wóórd gereformeerd is verleden deelwoord, maar de záák, die er mee wordt aangeduid, mag nooit verleden tijd worden. De reformatie van hart en leven moet, zal ze waarlijk reformatoorsch blijven, steeds in de onvoltooid tegenwoordige tijd vervoegd worden.

Doch niet eerst de reformatoren hebben dit parool aangeheven, reeds de apostel Paulus heeft tot doorgaande reformatie vermaand. En hij doet dat in het bijzonder in de tekst, die hier boven staat. Ja, het *semper reformanda*, dat hij aanheft, graaft veel dieper, dan een vernieuwing van bepaalde levensterreinen. Men zou daarvoor volijverig bezig kunnen zijn, en toch nog lang niet toekomen aan de grondige reformatie, waartoe de apostel des Heeren vermaant. En het moet eerst komen tot déze vernieuwing van hart en eigen leven, zal men met vrucht de nieuwbouw van het gemeenschappelijk leven kunnen aanvatten.

Wat de apostel met die doorgaande reformatie bedoelt, leren we allereerst uit het motief, dat hij aanvoert.

Paulus schrijft hier aan de gemeente te Rome, dat ze veranderd moet worden door de vernieuwing van haar gemoed. Zo heeft het ten minste de Statenvertaling overgezet. De nieuwe vertaling van het Ned. Bijbelgenootschap vertaalt het zo: wordt hervormd.

U zoudt evengoed kunnen zetten: wordt gereformeerd. Letterlijk staat er eigenlijk: ondergaat een gedaanteverwisseling. Laat er een metamorfose met u plaats hebben.

En die gedaanteverandering moet gedurig doorgaan. Ge moet er niet maar zo nu en dan maar eens wat aan doen, maar ze moet dagelijks werk zijn.

Dat mág niet uitblijven bij de gemeente van Christus. De apostel bidt daarom, hij sméékt de gemeente, dat ze toch toeziet, dat die gedaanteverandering bij haar gedurig voortgaat.

Wat hebben de vermaningen van apostelen des Heeren als Paulus, tussen haakjes, een heel andere toon, dan onder ons vaak wordt aangeslagen, als men meent, dat sommigen in de doorgaande reformatie wat achterop blijven. Dan worden er zo gauw etiketjes geplakt met het „niet goed vrijgemaakt“ er op, dan kan de een de ander niet zo goed meer verdragen en onttrekt men zich aan elkaars omgang, met al de funeste gevolgen van die.

Dit vermanen van de gemeente des Heeren door den apostel Paulus, die precies kan zeggen waar het tot doorgaande reformatie moet komen, en waar het daaraan nog veelszins ontbreekt, is zo lieflijk en teder. Het is een smeken, een herinneren aan haar roeping, ingegeven door zijn liefde tot God en tot de gemeente. Wandelt toch, waardig uw roeping, waarmee ge geroepen zijt. Werkt toch uws zelfs zaligheid uit, waartoe God u verlost heeft.

Want dat betekenen die woorden, die hij er aan toevoegt: Ik bid u door de ontfermingen Gods... dat ge wordt veranderd door de vernieuwing uws gemoeds. Hij wil zeggen: met een beroep op die ontfermingen Gods, met betrekking tot, met het oog op die ontferming waarmee de Heere zich over u ontfermd heeft, smee ik u dat.

Die levensvernieuwing moet bij u gezien worden, omdat God in Christus u daartoe verlost heeft.

Nu, daarover, over die ontferming Gods, heeft de apostel in de vorige hoofdstukken een lied gezongen. Die verlossing schitterde nog des te heerlijker tegen de donkere achtergrond van de ellende, in de eerste hoofdstukken getekend. Hoe diep waart ge gezonken! Allen afgeweken, te samen onnut voor God geworden, er is niemand, die goed doet, ook niet tot één toe. En dan volgt dat baarlijke beeld van gierende zelfzucht, zoals dat als een nauwelijks getemd beest in den natuurlijke mens grijnst. Hun keel: een geopend graf. Slangenvenijn onder hun lippen. De weg des vredes hebben ze niet gekend. Er is geen vreze Gods voor hun ogen. Hun voeten snel om bloed te vergieten. Vernieling en ellendigheid is in hun wegen. De weg des vredes hebben ze niet gekend. Er is geen vreze Gods voor hun ogen. Ze doen wat hun boze lust hun ingeeft.

Dat is er van de mens geworden, die geschapen was als een mens Gods, tot alle goed werk volmaakt toegerust, geschapen naar

UIT DE INHOUD:

<i>De vermaning van den apostel Paulus tot doorgaande reformatie</i>	J. v. D.
<i>Over „heerschappij“ over kerken en ambtsdragers</i>	C. V.
<i>De toorn Gods</i>	H. J. J.
<i>Uit de practijk der godzaligheid (II)</i>	D. v. D.
<i>Navolgers zijn</i>	B. T.
<i>Iets over „Het Atoom“</i>	J. Stw.
<i>Wij allen die volmaakt zijn (I)</i>	D. H.
<i>„Hoe laat is 't, Buurman?“</i>	H.
<i>Kerknieuws</i>	

Zijn beeld in ware rechtvaardigheid en heiligheid, opdat hij God zijn Schepper recht zou kennen, Hem van harte dienen, om Hem eeuwig te loven en te prijzen! Ontzonken aan zijn roeping, vervallen uit zijn staat en stand, maakt hij een poel van ellende van Gods schepping, waarin hij eigenmachtig zich uitleeft, zijn zondige lusten botviert, en wegzinkt in donkere nacht, in het eeuwig verderf.

Maar over zúlken heeft nu God zich ontfermd, tot zulke ellendigen zich vol erbarming neergebogen, om hen te redden uit hun ellende, om hen weer te stellen in de rechte stand, hen weer de paradijsroeping terug te geven. O, die ontferming Gods is zo groot geweest, dat Hij er Zijn eigen lieven Zoon voor heeft geschonken, om hen uit het diep verval weer op te heffen! Die baande hun weer de weg om weer tot God te komen. De lofzang kon worden aangeheven: wij dan, gerechtvaardigd uit het geloof, hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus, door welken wij ook de toeleiding hebben tot deze genade, deze begenadiging, in welke wij staan en roemen in de hoop der heerlijkheid Gods. En zo is er dan nu geen verdoemenis meer voor degenen, die niet naar het vlees meer wandelen, naar hun eigen vleselijke begeerlijkheden, maar naar den Geest, in de dienst van God. En hij is geëindigd, na allerlei aspecten van die ontferming Gods te hebben bezongen, met de hymne, waarmee het vorige hoofdstuk besluit: o diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods! Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen!

En daarbij sluit nu onmiddellijk deze vermaning van den apostel tot vernieuwing van hart en leven uit onze tekstverzen aan. God heeft u niet maar verlost uit de ellende, Hij heeft u verlost tot Zijn dienst. Paradijsmensen moogt ge weer zijn, maar dan móét ge dat ook weer wórd. O, ge kunt het toch dien God, die zo grote ontferming over u gehad heeft, niet aandoen, dat ge nu leeft naar de geest dezer eeuw, dat ge uw roeping verzaakt, dat ge niet jaagt naar het vervullen van uw roeping, dat ge Hem niet liefhebt met hart en ziel en zinnen. Christus heeft daartoe uw leven verlost, dat heel uw leven weer aan den Vader toebehoort. En dat alles zou blijk geven van de verlossing, die ge deelachtig zijt geworden.

Heerenveen.

J. VAN DIJK.

Over „heerschappij” over kerken en ambtsdragers

Naar aanleiding van ons artikel in het nummer van 23 augustus ontvingen we een ingezonden stuk van Ds Plooi van Heemstede. Hij zette er boven: „Het rekensommetje” en stelt daarin een enkele vraag en plaatst een kritische noot bij wat we daarin betogden.

We nemen het gehele stuk van Ds Plooi op en gaan graag in op wat hij opmerkt. Zoals ik reeds schreef, achten we het een goed ding, dat over de kerkrechtelijke kwesties gediscussieerd wordt. Tenminste — als het op broederlijke wijze geschiedt en wederzijds de tendens én de bedoeling voorzit om elkaar te leren verstaan en samen al discussiërende verder te komen, zo mogelijk tot algehele overeenstemming. In dit opzicht is het stuk van Ds P. voortreffelijk. En ik zal mijn best doen om ook mijnerzijds de discussie op dit niveau te brengen en te houden.

Inderdaad, om daar mee te beginnen, ik ga geheel met de geciteerde beschouwingen van Prof. Greijdanus accoord. Ik ben om zo te zeggen actief bij de geboorte van deze studie van Prof. G. betrokken geweest. En ik bewaar met zorg een overdruk van de genoemde Wachter-artikelen, welke Prof. G. mij indertijd zond. Ik weet ook, dat Prof. Schilder deze artikelen met grote vreugde en dank ontving en er volledig mee accoord ging zoals men uit zijn bezwaarschriften en andere publicaties uit de veertiger jaren vernemen kan.

Hier volgt nu het stuk van Ds Plooi.

„In het no. van 23 augustus j.l. schreef in „Opbouw” prof. Veenhof een artikel over het grondbeginsel van gereformeerd kerkrecht, onder de titel: „20 en 30 en 50 x 0 is evenzeer 0 als 1 x 0”. Hij sluit zich volkomen aan bij de opvatting van wijlen prof. Greijdanus, welke hij in hoofdzaak weergeeft. Als het mij nu vergund wordt hier een enkele vraag te stellen en kritische noot te plaatsen, ga ik ervan uit, dat Greijdanus en Veenhof dezelfde gedachten voorstaan, hoewel ik niet kan nagaan, of de laatste de eerste volkomen recht heeft gedaan. Daarvan uitgaande behoef ik dan verder niet telkens de naam van Greijdanus te noemen, maar bepaal ik me tot een discussie met prof. Veenhof.

I. Uitgangspunt van genoemd artikel is art. 85 der D.K.O., waar het grondbeginsel van geref. kerkregering ligt uitgedrukt in de woorden: geen kerk zal over andere kerken enige heerschappij voeren. Dit wordt vet gedrukt. Hier wordt de volle aandacht op gevestigd. Mijn eerste bezwaar is nu, dat een bepaalde zinsnede uit een artikel wordt uitgelicht en zwaar beklemtoond, zonder op het verband in te gaan en vanuit het verband te exegetiseren. Art. 85 luidt in z'n geheel als volgt:

„Geen kerk zal over andere kerken, geen dienaar over andere dienaren, geen ouderling of diaken over andere ouderlingen of diaken enige heerschappij voeren”.

Wat betekent dat? Het is duidelijk: geen predikant heeft enige macht over een andere predikant, geen ouderling heeft enige macht over een andere ouderling, en geen diaken heeft enige macht over een andere diaken, en ZO heeft ook geen kerk enige macht over een andere kerk.

Maar er zijn behalve kerkelijke ambtsdragers, die over elkaar geen enkele heerschappij zullen voeren, ook kerkelijke vergaderingen, d.w.z. vergaderingen van ambtsdragers, kerkeraden, en vergaderingen van kerken, de meerdere vergaderingen. Nu handelt art. 85 over kerken en ambtsdragers en niet over kerkelijke vergaderingen. Over kerkelijke vergaderingen handelt o.a. art. 36, waar bepaald wordt, dat de classis over de kerkeraad zeggenschap heeft, en wel dezelfde zeggenschap, die de part. synode heeft over de classis en de generale synode over de part. synode.

Art. 36 gaat dus over kerkelijke vergaderingen, en art. 85 gaat over op zichzelf staande kerken en ambtsdragers. Zou art. 85 over kerkelijke vergaderingen gaan, dan ook over de kerkeraad, en dan zou hier gezegd worden, dat een kerkeraad geen bevoegdheid zou hebben over zijn eigen leden. Hij zou dan geen macht hebben tot het geven van ambtelijke opdrachten aan de predikant en aan de

ouderlingen of diakenen. Dat zal toch geen mens willen vasthouden. Maar dan kan het in de eerste zinsnede van art. 85 ook niet gaan over meerdere vergaderingen. Alsof deze geen bevoegdheid zouden bezitten over de kerken. Art. 36 heeft dat duidelijk genoeg reeds anders bepaald: de classis heeft zeggenschap over de kerkeraad. En komt dat nu niet in strijd met de aanvang van art. 85: geen kerk zal over andere kerken enige heerschappij voeren?

Neen, men zou omgekeerd kunnen vragen of prof. Veenhof niet in strijd komt met art. 85, als hij zegt, dat de classis onder de kerkeraad staat. Ware dat het geval, dan zou inderdaad één kerk over andere kerken heerschappij voeren. Dan kan één kerkeraad een heel classisverband van kerken ringeloren, en al de besluiten van de classis krachteloos maken. Maar zo mag het niet: de classis heeft zeggenschap over de kerkeraad, art. 36. En waarom is dat nu toch niet in strijd met art. 85?

Wel, art. 85 heeft het over één afzonderlijke kerk, en wil men dat getal één vermenigvuldigen, gelijk Greijdanus en Veenhof doen, dan heeft art. 85 het over een aantal afzonderlijke kerken. Maar art. 36 heeft het over een vergadering van kerken. En dat is principieel en elementair iets anders. Een aantal ambtsdragers bijeen is nog geen kerkeraad, en een aantal kerken bijeen is nog geen meerdere vergadering. Ongetwijfeld geldt nu van een aantal ambtsdragers of een aantal kerken de rekensom: 10×0 is 0. Maar van een vergadering geldt dat niet. Bij een kerkeraad en bij een meerdere vergadering gaat dat niet op. Wat een ambtsdrager niet heeft en mitsdien 10 ambtsdragers ook niet, n.l. macht over een andere ambtsdrager, dat heeft de kerkeraad, de vergadering der ambtsdragers wel. En wat één kerk niet heeft en mitsdien 10 kerken ook niet, n.l. macht over een andere kerk, dat heeft de vergadering der kerken wel.

Natuurlijk heeft een classis geen macht in zichzelf. Wie heeft dat trouwens op aarde wel? In zichzelf bestaat een classis niet eens. Ze ontstaat en bestaat tijdelijk door afvaardiging en constituering, telken male opnieuw. De zeggenschap (art. 36) die deze vergadering der kerken heeft, ontvangt ze dan ook van de kerken, via de afgevaardigden. Geen enkele kerk heeft voor zich de macht tot constituering van een classisvergadering, maar de kerken hebben die bevoegdheid tesamen en oefenen die gezamenlijke bevoegdheid uit via de vergaderde afgevaardigden. Geen enkele kerk heeft dus voor zich macht over een andere kerk, maar gezamenlijk als vergadering oefent men een macht uit, die elk voor zich niet mag uitoefenen (art. 85).

Als nu in het art. van prof. Veenhof gezegd wordt:

„Alle ter classisvergadering afgevaardigden missen die macht. De een heeft haar niet. De ander evenmin, en zo met allen. Dus missen ook allen tesamen of met elkaar dergelijke macht. Hier geldt 20 en 30 en 50×0 is evenzeer 0 als 1×0 ... dan gaat m.i. deze zo logisch schijnende redenering mank aan simplisme. Ik versta daar onder, dat men zich de oplossing van een vraagstuk vereenvoudigt, simpel maakt, door het verwaarlozen van bepaalde factoren. Welke factor is nu in deze redenering, en in dit rekensommetje ter zijde gelaten? De factor van de vergadering. Men ziet een classisvergadering als een groep, een aantal, een optelsom van afgevaardigden. En mitsdien een kerkeraad als een optelsom van ambtsdragers. En hier is dus het vergaderingskarakter en de vergaderingsfactor totaal geëlimineerd. Daardoor wordt alles wel veel eenvoudiger, maar niet juist opgelost.

Een analogo betoog komt men vaak tegen in dogmatische beschouwingen over „de Kerk”. Men spreekt dan over de onzichtbare kerk, die zou bestaan uit alle uitverkorenen. Terecht is door mannen als Schilder en De Graaf weer het accent gelegd op de kerk als de vergadering der gelovigen. De kerk, zo hebben ze ons weer geleerd, de kerk is geen optelsom, maar de vergadering der gelovigen. En dat is ook de taal van onze Belijdenis.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

Die kent geen atomistische kerkbeschouwing.

Welnu, analoog hiermee zou ik de redenering van prof. Veenhof over de meerdere vergadering atomistisch willen noemen. Hij ziet een optelsom, en geen vergadering. En zo is dan dat mooie vermenigvuldigingsommetje in de wereld gekomen, van Greijdanus. Maar het klópt niet. Het lijkt heel eenvoudig, maar het lost niets op. En dat blijkt ook uit het artikel van prof. Veenhof. Dat wil ik nu in de tweede plaats proberen aan te tonen.

II. Als men dit rekensommetje toepast op art. 85, dan komt men niet alleen tot het ontstellende resultaat, dat een kerkeraad geen bevoegdheid heeft, maar ook dat elke meerdere vergadering alle bevoegdheid over de kerken mist. En toch wordt deze consequentie niet getrokken. Over de macht der kerkeraden intern wordt niet gesproken, maar die wordt vanzelfsprekend niet in twijfel getrokken, en de macht der kerkeraden extern wordt met zoveel woorden wél geleerd, waar gezegd wordt: de meerdere vergaderingen staan „onder de kerkeraden” en waar de kerkeraad „heer” en de meerdere vergadering „knecht” genoemd wordt. Dit is volkomen in strijd met art. 36 en 85! Maar goed, men zou nu verwachten, dat op dit standpunt de meerdere vergadering generlei bevoegdheid en macht heeft. Maar prof. Veenhof schrijft: „Toch hebben die meerdere vergaderingen macht, maar men moet de aard en omvang van die macht scherp in het oog vatten”. Natuurlijk. Dat moet men bij alle macht. Absolute macht is er bij de mens niet. Doch de meerdere vergadering heeft dan toch macht. Maar op het standpunt van prof. Veenhof klopt dat niet met art. 85. Daar staat niet, dat een kerk over andere kerken enige macht heeft, doch dat men aard en omvang scherp in de gaten moet houden. Neen, daar staat zonder reserve: geen kerk zal over andere kerken enige heerschappij voeren. Prof. Veenhof is dus niet consequent. De wal keert ook hier het schip. Gelukkig!

Meerdere vergaderingen hebben dus macht, ook volgens prof. Veenhof. Terecht schrijft hij, dat die macht beschreven en omgrensd is door de K.O. en dat ze nietig is, zodra ze zich beweegt buiten die afbakening van haar bevoegdheid. Maar nu: over wie oefent de meerdere vergadering die macht? Want macht zonder dat er iemand is over wie ze ge oefend wordt is een vreemde zaak. Welnu, op die vraag geeft het art. van prof. Veenhof geen klaar antwoord. Terwijl hij eerst gezegd heeft, dat meerdere vergaderingen macht hebben, citeert hij vervolgens Greijdanus, die betoogt, dat meerdere vergaderingen alle recht tot heerschappij voeren over hare kerken missen, TENZIJ die kerken bij onderling accoord in hare kerkenordening macht over zich aan elkander geven of van elkander ontvangen hebben.

Als men dat leest, zegt men: accoord! Maar dat laatste is dan ook gebeurd, aan die voorwaarde is dan ook voldaan, in de D.K.O. en dat zal toch wel de bedoeling van Greijdanus geweest zijn.

Maar neen, prof. Veenhof gaat verder en zegt: een dergelijke overeenkomst kunnen en mogen de kerken nooit met elkaar aangaan, want ze hebben die macht over andere kerken niet, en wat men zelf niet heeft kan

men elkaar ook niet geven. En als dat toch gebeurt, daar treedt het z.g. „nieuwe kerkrecht” in werking.

Conclusie: meerdere vergaderingen hebben dus géén macht, want waar zouden ze het vandaan moeten halen? En art. 36 van de K.O. is „nieuw kerkrecht”.

Dit in-en-uitredeneren, als het gaat over de bevoegdheid der meerdere vergaderingen, moet per consequentie wel terugkeren als het gaat over de vraag hoe de kerkeraden hebben te staan tegenover de meerdere vergadering. In de ene alinea wordt gezegd: er kan tussen de kerken onderling **nóóit** sprake zijn van **onderworpenheid**... en een alinea verder heet het: de verhouding der kerken tot de meerdere vergaderingen moet niet afhankelijkheid genoemd worden, maar liever **onderwerping**.

En als het gaat over de vraag, hoever de bevoegdheid der meerdere vergadering strekt, dan wordt gezegd: er mag slechts **raad en hulp** geboden worden (beiden woorden door V. vetgedrukt!)... maar in een volgende kolom heet het: ze hebben recht en plicht tot **bindend** advies, waaraan de kerken **behoren** gevolg te geven (beiden woorden door mij en niet door V. vetgedrukt!)

Maar zo blijft tenslotte toch de vraag in de mist: hebben de meerdere vergaderingen nu besluitmacht, ja of neen? Dat is m.i. de vraag, die tussen gereformeerd en independent in ligt, want de independent zegt, net als prof. Veenhof: meerdere vergaderingen zijn niet dan **adviesinstanties**.

Er is een tijd om te wijzen op het gevaar van hiërarchie bij de meerdere vergaderingen, maar er is ook een tijd om te waarschuwen tegen independentisme en tegen het gevaar van tyrannie der kerkeraden, in strijd met art. 31, 36 en 85 der K.O.

Tenslotte wil ik nog gaarne verklaren volkomen met prof. Veenhof in te stemmen, als hij schrijft, dat meerdere vergaderingen niet het recht hebben tot censuur, noch over leden der kerk, noch over hele kerken. En dat ze met een kerk nooit verder kunnen gaan, dan de band met deze te verbreken of verbroken te verklaren. Maar dan zal men ook geen ach en wee roepen, als dat eens gebeurt, alsof daarmee zulk een kerk buiten het koninkrijk Gods zou geplaatst zijn. Een bepaald landelijk kerkverband is het koninkrijk Gods nog niet.

Tot zover mijn reactie op het art. van prof. Veenhof. Ik hoop van harte, dat terwille van de kerkrechtelijke controversen onder ons, prof. Veenhof bereid is hierop nader en dieper in te gaan. Met name op mijn fundamenteel bezwaar tegen „het rekensommetje”. Bij voorbaat kunt U dan op mijn en naar ik meen veler dank rekenen.”

Bij mijn beantwoording van Ds Plooijs zou ik willen beginnen met aan te haken aan wat hij opmerkt over het verschil tussen een „aantal” (ambtsdragers, kerken) en een „vergadering” (van ambtsdragers of kerken). Volgens ds P. zie ik het verschil daartussen niet. In ieder geval breng ik het niet in rekening. En daarom is, wat ik betoog, naar zijn oordeel „atomistisch”.

Wanneer ds P. dit poneert, staat hem een onderscheiding voor de geest, welke inderdaad en zelfs op velerlei wijs in Gods geschapen wereld bestaat en die we dus nooit mogen veronachtzamen. Het is het onderscheid tussen wat men gewoonlijk aanduidt met de woorden: „geheel” en „delen”. Men accentueert dan, en dat terecht, dat zo’n „geheel” steeds méér is dan zijn „delen”. Het is namelijk zó, dat als een aantal van een bepaald soort „delen”, op een bepaalde, voor ieder „geheel” eigensoortige wijze zijn tesamen-gevoegd tot een „eenheid”, die „eenheid” méér is dan de som van de „delen” waaruit die „eenheid” bestaat.

Laat ik dit met een paar voorbeelden verduidelijken. Als men enkele honderden bomen op een bepaalde wijze, namelijk dicht bij elkaar zet, dan vormen ze samen een bos. Zo’n bos is inderdaad méér dan het aantal bomen waaruit het bestaat. Zet men die bomen b.v. op een lange rij langs een weg, dan vormen zij evenwel geen bos. Want ze zijn dan niet zo tezamen gevoegd als dat voor de vorming van een bos noodzakelijk is. De cellen waaruit een plant is opgebouwd vormen samen zo’n plant. Namelijk, als ze zó tot een geheel zijn samengevoegd als dat tot de eigen aard van die plant behoort. En zo’n plant is dan weer méér dan de som van de cellen waaruit

ze bestaat. Een aantal mensen, die tot een geheel zijn samengevoegd, b.v. in een vereniging, vormen ongetwijfeld zó ook een geheel, dat meer is dan de som van de mensen, waaruit die vereniging werd gevormd. En precies hetzelfde geldt van een vergadering van ambtsdragers of kerken. Die zijn inderdaad ook „meer” dan een aantal los naast elkaar staande ambtsdragers, of een groep van zonder meer zich dicht bij elkaar bevinde kerken. We wijzen er daarbij met nadruk op, dat bij de beschouwing van een „eenheid” steeds met nadruk moet worden gevraagd en nagegaan waarin dat „meer” van zo’n „eenheid” bestaat.

Nu is het voorts zo, dat in zo’n uit „delen” bestaande „eenheid”, niets komen kan dat niet reeds op een of andere wijze in die „delen” voorhanden is of waarvoor in die delen niet reeds de **geschiktheid** of **aanleg** gevonden wordt. De bomen zijn van die aard, en hebben zulke eigenschappen, dat ze met elkaar een bos kunnen vormen. En de cellen van een bepaalde plant zijn zo gebouwd, hebben zulk een structuur dat ze samen zo’n plant kunnen vormen. Er moet dus in de delen „iets” zijn dat zó is, dat daaruit het bepaalde, bij die „delen” behorende en uit die delen bestaande „geheel”, kan worden gevormd. Als er dat „iets” niet is komt er nooit zo’n geheel.

Hoe is het nu volgens de kerkenordering

met kerken en ambtsdragers? Wel die hebben, zo lezen we daarin, geen zier „heerschappij” — men lette toch vooral op dit woord — over elkaar. God heeft ze geen zier „heerschappij” over elkaar gegeven. Wat er ook in de kerken en in de ambtsdragers moge zijn, dat is nooit **heerschappij** over elkaar of de **aanleg** of de **dispositie** daartoe. **Alle** heerschappij van kerken over kerken en van ambtsdragers over ambtsdragers is uit den boze. Maar dan kan ook uit de samenvoeging van kerken of ambtsdragers tot bepaalde eenheden — als ze tenminste naar de kerkenordering leven — nooit enige heerschappij opkomen. Uit volstrekt **niets** kan nooit ofte nimmer **iets** opkomen. Ja zeker, dank zij een aantal „ietsen” in de delen van een geheel kan een specifiek nieuw „iets” in dat geheel ontstaan, dat méér is dan de som van die „ietsen”. Maar uit een aantal „nietsen” in de „delen”, hoe groot dat aantal ook moge zijn, groeit nooit een nieuw „iets” in het „geheel”. En omdat in de afzonderlijke kerken en ambtsdragers **niets** van heerschappij over elkaar is, kan in een vergadering daarvan nooit ofte nimmer **iets** van heerschappij aanwezig zijn.

En hiermee valt principieel reeds heel het betoog van ds Plooijs.

Maar er is nog veel meer over te zeggen. Daarover een volgende keer.

C. V.

. DE TOORN GODS

Als ik me niet vergis wordt er meer over Gods genade dan over Gods toorn gepreekt. Toen ik een en ander nazag voor dit artikel bleek mij, dat verschillende woordenboeken wél het woord genade bespraken, maar niet het woord toorn. We hangen dunkt mij niet graag een tekst aan de wand, waarin het woord toorn voorkomt, terwijl het wemelt van wandteksten met het woord genade. Dit alles is niet helemaal goed, hoe verklaarbaar ook. Het is prachtig als we Gods genade boven alles waarderen. Zij is ons genoeg in leven en sterven. Maar het is niet goed als we nooit voor Gods toorn vrezen. Een christendom, dat verleerd heeft bang te zijn voor de toorn Gods, deugt niet.

Wat toorn van een mens is weten we allen wel. We kunnen het aan iemand zien als hij toorn. Als het erg is bruist het bloed op en versnelt de polslag en kleuren de wangen zich rood en beginnen de neusvleugels te trillen. De toorn ontlaadt zich vaak in heftige woorden of in een pak slaag. En achter dat alles ligt een beweging in het gemoed. Een Gronings gezegde luidt — in het Nederlands vertaald —: „Hij is in z’n binnenste in beweging”.

In de Schrift is dikwijls sprake van Gods toorn. En daarvoor worden dezelfde woorden gebruikt, die ook worden gebezigd voor de toorn van een mens. Hoe zou dat anders kunnen? We kunnen van God nu eenmaal niet anders spreken dan in menselijke taal. Een Hebreuws woord voor toorn doet ons denken aan het snuiven en trillen van de neusvleugels. En een Grieks woord betekent eigenlijk: opzwellen of opbruisen. Als de Bijbel zo spreekt van de toorn Gods moet vanzelfsprekend elke gedachte aan zondige, onheilige toorn verre blijven. Ook moeten we nooit denken, dat God als Hij toornt zich niet beheerst. Dat komt bij ons wel vaak voor, doch bij God nooit. Maar als de Schrift zegt, dat God toornt, dan moeten we dat laten staan zoals het er staat. Er zijn wel kerkvaders geweest die beweerden, dat in eigenlijke zin bij God van geen toorn sprake was. Het gewone volk mocht dat zo wel verstaan, maar de meer ingewijden verstonden wel, dat God eigenlijk niet toornen kon. Deze verklaarders stonden onder invloed van heidense wijsgeren, die van God spraken als het onbewogen, onaandoenlijke Zijn. Zij maakten van God een wijsgerig begrip.

Maar de Schrift spreekt van de levende God, die werkelijk met zijn volk meeleeft. Die met welbehagen neerziet op zijn volk, dat zijn wegen bewaart. Maar die in toorn opbruist tegen een volk, dat Hem de rug toekent. En die zijn vriendelijk aangezicht

weer laat lichten over hen, die hun zonden belijden en wederkeren tot de HERE.

Gods toorn richt zich tegen de zonde van volken en personen. Dat God tegen de heidenen toornt blijkt uit vele plaatsen van de Heilige Schrift. Maar ook op zijn eigen volk toornt de HERE en ook tegen afzonderlijke leden van zijn volk. Als Israël zich schuldig maakt aan de zonde van beeldendienst en Aäron een gouden kalf gemaakt heeft, waarvan het volk zegt: „Dit is uw God, Israël, die u uit Egypteland opgevoerd heeft”, dan zegt de HERE tot Mozes: „Ik heb dit volk gezien, en zie, het is een hardnekkig volk; en nu, laat Mij toe dat mijn toorn tegen hen ontsteke en hen vertere; zo zal Ik u tot een groot volk maken”. Exodus 32. Wel laat God zich dan door Mozes verbidden en „berouwde het de HERE over het kwaad, dat Hij gesproken had zijn volk te zullen doen” (v. 14), maar dat wil niet zeggen, dat de HERE niet echt boos was op zijn volk.

Nog één voorbeeld van de schrikkelijke toorn des HEREN, die zó tegen zijn volk ontbrandde, dat het omkwam in de woestijn. De 12 verspieters hebben het land Kanaän gezien en allen — behalve Kaleb en Jozua — zijn het er over eens, dat het waanzin zou zijn tegen de bewoners van dit land op te trekken. En zij braken het hart, d.w.z. de moed van de Israëlieten, zodat ze niet durfden optrekken tegen land en volk, dat de HERE hun beloofd had. En dan lezen we in Numeri 32 : 10 : „Toen ontstak de toorn des HEREN te dien dage en Hij zwoer, zeggende: „Indien deze mannen, die uit Egypte opgetogen zijn, van twintig jaar oud en daarboven, het land zullen zien, dat Ik Abraham, Isaäk en Jakob gezworen heb! Want zij hebben niet volhard Mij na te volgen.”

Verschrikkelijk is de toorn des HEREN. Hij wordt vergeleken bij een verterend vuur, een brandende oven, een alles wegvagende storm. Ook wordt gesproken van de toorn als een beker-vol-van-bitterheid, die de schuldige moet leegdrinken. De gevolgen van Gods toorn zijn verschrikkelijk: hongersnood, pestilentie, jaren van droogte, ballingschap enz. Maar het ergste is dat, als God op zijn volk toornt, dit zijn genade mist. Als de HERE zijn volk genadig is doet Hij zijn aangezicht vriendelijk over hen lichten. Maar als Hij op zijn volk toornig is wendt Hij zijn aangezicht af of verbergt Hij zijn aangezicht.

Als Gods toorn brandt kwijnt het leven weg. De ondervinding van Gods toorn is bitter als de dood. Daarom bidt Psalm 27 : 9: „Verberg uw aangezicht niet voor mij, wijs uw knecht niet af in toorn; Gij zijt mijn

hulp geweest : begeef mij niet en verlaat mij niet, o God mijns heils".

Er zijn wel theologen geweest, die beweerden, dat Gods toorn alleen maar een hersenschim was, een misverstand van de mens, die zich verbéélde dat God niet meer genadig was. Maar de Schrift zegt het anders. God toornt écht op de zonde en de zondaar. Ook wanneer Gods kinderen in een zonde leven en daarin volharden halen ze de toorn van God over zich.

Er is bij God geen aanneming des persoons. Hij toornt ook op zijn kinderen. Niet omdat Hij ze haat, maar omdat Hij ze liefheeft. Juist liefde kan toornen. Als kinderen van anderen iets lelijks doen dan kunnen we ons daaraan ergeren, maar we toornen niet zo op die kinderen als hun eigen vader. Dié toornt het meest, juist omdat hij hen liefheeft. En hij laat ze voelen dat het erg is van de rechte paden af te wijken.

De HERE was „zeer verstoord" op Mozes, zodat hij het beloofde land niet mocht binnen gaan. Deut. 3 : 26.

Op Aäron was de HERE zo toornig, dat Hij hem wilde verdelgen. Deut. 9 : 20. Ook David, de man naar Gods hart, is bang geweest voor Gods toorn, want hij bidt : „O HERE, straf mij niet in uw toorn en kastijd mij niet in uw grimmigheid. Wees mij genadig, HERE, want ik ben verzwakt ; genees mij, HERE, want mijn beenderen zijn verschrikt." Ps. 6 : 2 v.

Of de HERE ook te vrezen is en of we ook bang moeten zijn voor zijn toorn. En of we dus ook de zonde hebben te haten en te vlieden. Want nóg halen we de toorn des HEREN over ons als we in de zonde leven en daarin volharden.

Nu zijn er christenen die zeggen, dat we ons vergissen als we zo spreken. Men heeft het mij wel kwalijk genomen, dat ik zo sprak en preekte over de toorn Gods. Men beweerde, dat dit wel zo was onder het Oude Testament of Verbond. Maar dat dit niet meer gold voor het Nieuwe Verbond. Wie eenmaal begenadigd was had nooit meer voor Gods toorn te vrezen. Hij kon misschien soms wel eens het gevoel hebben, alsof de toorn Gods over hem was. Maar dat was dan een vergissing. Hij moest dan alleen maar bidden om wegneming van dat gevoel. Maar om wegneming van Gods toorn behoefde en mocht een kind Gods nooit meer vragen. God kòn eenvoudig niet meer op zijn echte bondelingen toornen. En dreigen met de toorn Gods kwam in de prediking niet te pas. Dan misschien voor de zelfkant van de gemeente, die ongelovig en onbekeerd voortleefde.

Hoewel deze mening vrij verbreid is mogen we haar toch niet juist noemen. Ook in het Nieuwe Testament is herhaaldelijk sprake van Gods toorn. En van de toorn van de Here Jezus. Als men eigenlijk niet goed vindt, dat Jezus op de Sabbat een zieke geneest, dan lezen we in Marcus 3 : 5, dat Hij „toornig om zich heen ziet". Hij is toornig en bedroefd over de hardigheid van hun hart. Zou de Here Jezus nu niet meer toornig op ons kunnen neerzien als we ons hard van hart betonen ? Tot de Farizeeën zegt Johannes de Doper scherp : „Gij addereengebroudsels, wie heeft u aangewezen te vlieden van de toekomstige toorn ? Brengt dan vruchten voort der bekering waardig". Zou dat nog niet gezegd mogen en moeten worden tot ons, wanneer we geen vruchten, die bij de bekering behoren voortbrengen ? In Joh. 3 : 36 staat geschreven : „Wie aan de Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem". Kan dat nu niet meer gebeuren, dat kinderen des verbonds eigenlijk ongelovig voortleven en mogen ze dan niet eens schrikken voor dit woord ? In Rom. 1 : 18—32 beschrijft Paulus de openbaring van Gods toorn in de wereld van ongelooft. Wat komt er van de mensheid terecht onder Gods toorn ? Die rechtvaardig over de wereld woedt, omdat deze de waarheid in ongerechtigheid ten onder houdt ? De gevolgen zijn schrikkelijker : Tegennatuurlijke zonden. Zedelijke verwildering. Maatschappelijke wanorde. Een oorlog van allen tegen allen. Dat wordt ons geopenbaard opdat wij voor de toorn Gods zouden vrezen. En opdat wij telkens weer Gods genade zouden zoeken in Christus Jezus. Want alleen in en bij en door Hem ontgaan we de toorn. Nu in dit leven en eens in de dag des toorns het eeuwig gericht. Want buiten Hem zijn

we werkelijk kinderen des toorns. Ef. 2 : 3. Maar in Christus Jezus is Gods goedertierenheid over ons. Gode zij dank is Gods toorn niet onverbidlijk. Het is niet zo, dat als God éénmaal op ons toornt, Hij eeuwig op ons toornt. Wie zou dan kunnen zalig worden ? Als we in een zonde voortleven toornt God op ons, is Hij tégen ons, verbergt Hij zijn aangezicht. Wie heeft dat in zijn leven niet ondervonden ? Dan verkwiijnt ons leven en krijgen we het benauwd. En als we ons dan bekeren en roepen om vergeving en genade, dan vergeeft de HERE mild en overvloedig en verheugen we ons weer in Gods vriendelijk aangezicht.

Vaak is er ook sprake in de Schrift van de dag des toorns of de dag des gericht. In al zijn verschrikkelijkheid zal Gods toorn zich openbaren bij de wederkomst van Christus. Daarvan spreekt reeds het Oude Testament in Ez. 7 : 19 ; Jesaja 13 : 13. Daarvan spreekt ook Paulus in Rom. 2 : 5 : „Maar naar uw hardigheid en onbekeerlijk hart vergadert gij zelf toorn als een schat in de dag des toorns en der openbaring van het rechtvaardig oordeel Gods". Vooral het boek der Openbaring is daar vol van. Dan zullen de verdoemden zich verbergen in spelonken en steenrotsen en zeggen tot de bergen en steenrotsen : „Valt op ons en verbergt ons van het aangezicht desgenen, die op de troon zit en van de toorn des Lams ; want de grote dag zijn toorns is gekomen en wie kan bestaan" ?

Denken we daar wel eens aan ? Vooral in onze jonge dagen kunnen we soms maar voortleven, zonder de HERE recht te kennen in al onze wegen. Ja soms leven kinderen des verbonds maar in zonden voort, die lichaam en ziel verdueren. Dat kan trouwens met ouderen ook gebeuren. Wat is er vaak nog een onbezorgdheid, wat maken velen weinig ernst om godzalig te leven. Kennen we onze zonden ? Vrezen we Gods toorn ? Schuilen we bij het bloed van Jezus Christus ? Belijden we oprecht onze zonden en zoeken we telkens weer vergeving ? Als we dat niet doen, zullen we vergaan onder Gods toorn in de dag des gericht.

Dezer dagen las ik een theoloog, die niet bang was voor eeuwig verderf, omdat die er niet was. Hij kon niet aanvaarden, dat er een hel zou zijn en eeuwig oordeel. Dat zou, zo schreef hij, duizend maal erger wezen dan een concentratiekamp en dat voor eeuwig ! Zou God dit mensen kunnen aandoen ? Hij geloofde het niet. Hij geloofde wel aan een eeuwig leven, maar niet aan eeuwig verderf.

Het is inderdaad ontzettend, verschrikkelijk, afgrijselijk. Maar niet onrechtvaardig. Ook in de eeuwige toorn is God recht in al zijn weg en werk. Maar als we dit gericht angstwekkend vinden, laat ons dan ontvlieden die toekomstige toorn. Door te geloven in de Here Jezus. En door te onderhouden alles wat Hij geboden heeft. In volledige afhankelijkheid van Zijn genade, die ons genoeg is tot in der eeuwigheid.

H. J. JAGER.

UIT DE PRÁCTIJK DER GODZALIGHEID

„Preken en luisteren naar preken"

II

Dat ge niets aan de preek hebt en, slag op slag, onbevredigd uit de kerk komt, kan, zo zeiden wij in ons vorig artikeltje, het gevolg zijn van het feit, dat ge verkeerde eisen stelt aan „de voordracht" van den dominé. Dat dit niet zelden het geval is, is mij meer dan eens gebleken.

Veel vaker echter (en dat is een zeer ernstig ding) vindt het zijn oorzaak hierin, dat uw verwachting, die ge koestert omtrent de inhoud van de preek, niet goed is.

Ik herinner mij altijd nog en heb het wel meer dan één keer verteld, dat de oude professor Lukas Lindeboom op college eens tegen ons zei : „Als preken niets anders was dan altijd maar weer tegen de gemeente te zeggen : „Gij zijt zondaars en verdoemelijk voor God," maar als gij gelooft in Jezus Christus, dan zult gij zalig worden", wel, dan kon een boerenknecht ook wel dominé wezen ; dan zou studie niet nodig zijn. Maar . . . , zo is het niet. De Heere Jezus heeft Zelf gezegd, dat een goed Schriftgeleerde (dus ook een goede dominé) moet zijn als een heer des huizes, die uit zijn voorraad nieuwe en oude dingen tevoorschijn brengt. Let er wel op, dat er niet staat, eerst **oude** en dan **nieuwe**, zoals de mensen deze tekst meestal aanhalen. Neen **eerst** nieuwe en dan **oude**.

Een dominé, die zijn roeping verstaat, zal er zich op toeleggen altijd weer **nieuwe** dingen uit de schat der Schriften tevoorschijn te brengen. Natuurlijk zal het oude Evangelie altijd door alles heen moeten blijven klinken, maar de dominé móet er op uit zijn altijd nieuwe, tevoren niet geziene, schoonheden op te delven en voor de ogen der gemeente te laten schitteren".

Zo sprak Prof. Lindeboom.

Er zijn, ik zal dat niet ontkennen, al te vaak dominees geweest, die zich aan deze regel niet hielden. Zij waren te traag, om zich waarlijk ernstig met hun tekst bezig te houden. Eigenlijk kwamen al hun preken op hetzelfde neer. Dan krijgt ge, wat ik eens las van een godsdienstonderwijzer in onze veenstreken, die genoemd werd : „de domineer van turfland". Deze goede man had de merkwaardige gewoonte om boven één preek verschillende teksten te schrijven. Vandaag had hij er déze tekst voor gekozen. Een week of wat later hield hij de preek nog eens weer, maar gaf er een andere tekst bij op, als onderwerp zijner toespraak. De preek paste bij de ene tekst zo goed als bij de andere.

Zo dacht hij. In werkelijkheid was het natuurlijk zó, dat de preek bij geen enkele tekst paste. Wat hij zijn gemeente voorhield was niets dan een „algemeen" woordje ; een evangelisch praatje. Waarschijnlijk kon deze arme man niet anders. Hij had niet geleerd te studeren en had er misschien ook de gaven en de tijd niet voor.

Voor een dominé, die wél studeren geleerd heeft is zulk doen schande.

Ik heb een dominé gekend, die aan dit euvel mank ging en die daarom nog wel eens wat critiek op zijn preken kreeg.

En wat was dan zijn antwoord, waarmee hij zich van die critiek afmaakte ?

„Toon mij maar eens aan", zei hij dan, „of het geen waarheid is wat ik preek en of het niet goed gereformeerd is". Dat was natuurlijk een dooddoener, waar hij zijn traagheid achter zocht te verbergen.

Het mag zo zijn, dat wat hij preekte waar was, maar het was dan toch een heel klein stukje, en dan altijd hetzelfde, van de machtige, wijde, waarheid, zoals ons die, in haar veelkleurige rijkdom in het Woord gepredikt wordt.

Zeker, de dominees kunnen hierin zondigen, maar, en nu kom ik waar ik wezen wil, in dit stuk zondigen ook vaak de hoorders.

Daar zijn ook hoorders, die elke Zondag niets anders willen horen dan een preek over ellende en verlossing. Ik zou kunnen zeggen : „Feitelijk willen ze alle preken doen zijn een preek over het eerste antwoord uit de Catechismus".

Wat een dominé daarnaast, of liever, daarachter, daaronder, laat zien, daarin stellen ze geen belang, dat laat hen koud. En zo komt het, dat zij na menige, uitnemende, preek uit de kerk komen en zeggen : „Wat was daar nu aan, dat laat mij totaal koud".

Ieder die klaagt, dat hij niets aan de preken heeft, mag zich wel heel ernstig afvragen of dit misschien ook bij hem de reden daarvan is.

Dat zou heel erg zijn, omdat daaruit blijkt, dat men in zijn geloofsleven radicaal egocentrisch is ingesteld. Ik bedoel daarmee, dat zulke mensen alleen bedacht zijn op eigen verlossing en zaligheid, maar er geen behoefte aan gevoelen te zien de veelkleurige wijsheid Gods, de wondere trouw Gods, om zich daarover te verbazen, zich daarin te verlustigen en God daarvoor groot te maken.

In de laatste jaren is onder ons veel gesproken over openbaringshistorisch- en heilshistorisch preken.

Wij moeten er den Heere dankbaar voor zijn, dat hij ons mannen heeft gegeven, die

ons er de ogen voor hebben geopend, dat die geschiedenis der openbaring, die geschiedenis van het heil in de prediking een plaats moet hebben. Vroeger maakten wij ons van een historische stof vaak al te gemakkelijk af, door de mensen, die in zulk een geschiedenis optraden, aan de gemeente voor te stellen als navolgingswaardige, of afschrikwekkende voorbeelden. Maar wij gaven ons weinig moeite met de vraag welke plaats dat gebeuren had in het grote heilswerk Gods. Over een tekst uit de profeten preekten wij, alsof wij daarin te doen hadden met een oud-testamentische formulering van één of andere dogmatische waarheid, maar wij vroegen heel vaak niet, welke plaats zulk een Woord had in de voortgaande openbaring van het heil.

Wij liepen zo groot gevaar, de Bijbel te verdogmatiseren en te vermoraliseren, en hadden te weinig oog voor het doen en het spreken Gods, zoals ons dat in de Schrift getekend wordt in zijn historische voortgang.

Ik zou niet graag zeggen, dat wij dit kwaad helemaal te boven zijn gekomen, maar door de arbeid van mannen als Schilder en Holwerda, zijn ons de ogen daar toch voor open gegaan en is er zeker verbetering ingetreden.

Hiermee hangt heel nauw samen een ander ding, dat er in feite één mee is, maar dat ik, gemakshalve, toch even apart noem, n.l. de kwestie van exegese, de eerlijke, nauwkeurige, verklaring van een tekst, de beantwoording van de vraag: „Wat staat daar precies in die tekst?” Ik heb veel oude preken gelezen uit de eerste jaren na de Afscheiding; enkele jaren geleden heb ik mij eens bezig gehouden met preken uit de tegenwoordige Christelijke Geref. Kerken, en telkens bleek het mij hoe weinig men zich in die preken bekommerde om de preciese, juiste zin van de tekst. Men gebruikte ze als een aanloopje om daarmee te komen tot het verkondigen van bepaalde „waarheden”.

Ik herinner mij een preek over Matth. 7: 24—27; het huis op de rots en het huis op de zandgrond. En wat deed die dominé? In plaats van Jezus te laten zeggen, wat er staat, dat zij die wél horen, maar níét doen, om zullen komen en dat er alléén behoud is voor hen die horen en doen, draaide hij zolang met de tekst, tot hij beweerde: „Die man, die op de zandgrond had gebouwd dééd wel, maar hij deed het niet goed, want hij was niet wedergeboren”.

Terwijl Jezus juist zegt, dat die man níét deed.

Waarom deed die dominé dat? Wel hij wilde nu eens spreken over de noodzaak van wat hij dan wedergeboorte noemde, terwijl het daar toch in de tekst helemaal niet over gaat.

Dat krijgt men, als men niet goed exegetiseert, dan laat men een tekst zeggen, wat men zelf zeggen wil.

Dat is heel erg. En toch zijn er in de gemeente altijd nog mensen, die om deze dingen zich niet bekommeren.

Het is gemakkelijk preken te maken, als men zelf maar wat over een tekst praat. Zwaar werk is het om waarlijk goed te preken en eens werkelijk te laten zien, wat de Heere ons in een bepaalde tekst heeft te zeggen. En als nu een dominé blijk geeft met al zijn kracht zich er op toe te hebben gelegd de tekst goed te exegetiseren, na te speuren de betekenis van een bepaald feit, dat ons in de Schrift is opgetekend —, dan zijn er altijd nog hoorders, die inplaats van dat te waarderen, zeggen: „Mijn lieve man, wat heb ik daaraan, dat ge die tekst zo uitpluist, wat kan mij dat schelen, wat dat feit nu precies voor een plaats heeft in het geheel van de heilsgeschiedenis; dat laat mij koud. Ik moet wat voor mijn hart hebben”.

Kijk, dat is nu, wat ik noemde egocentrisch. Wie zo spreekt is onverschillig voor het preciese spreken Gods, voor de wondere rijkdom van Gods openbaring, wie zo spreekt is onverschillig voor het wondere, majestieuze doen Gods in de historie; die verlangt er niet naar geslagen te worden door aanbiddende verwondering bij het zien van de gangen Gods; die wil alléén maar zelf zalig worden en gestreeld worden in zijn „mystieke” gevoelsleven.

Als zulke mensen zeggen: „Ik heb niets aan een preek”, is de kans groot, zeer groot, dat dat ligt aan henzelf en zullen zij zich van hun verkeerde instelling hebben te bekeeren tot meer waarachtige belangstelling voor Gods Woord en Gods daden, tot meer behoef-

te aan de verheerlijking van den Heere Heere.

Zulk preken, als waar ik hier van sprak is niet gemakkelijk. Vooral het openbaringshistorisch en heilshistorisch preken vraagt veel van den Dienaar des Woords. Het kan wel gebeuren, dat daarbij fouten gemaakt worden en dat de hoorders zeggen: „Ik weet niet, ik weet niet dominé, of dat wel juist is, wat ge daar zegt”, en het is heel wel mogelijk, dat de hoorders daarbij gelijk hebben. Maar laat dat nooit reden wezen om geringschattend over zulk preken te praten. Laat men toch waarderen het pogen van den dominé om te vinden, om te laten zien de ware zin van het Schriftgedeelte, waar het over gaat.

Nog eens, niet streling van eigen hart moet het eerste en voornaamste zijn, van wat gij van een preek verwacht, maar het aanschouwen van de wonderen van het Woord Gods in al zijn veelzijdige rijkdom.

Of dan het feit, dat men vaak niet veel of zelfs in het geheel niets aan een preek heeft, ook niet de schuld kan zijn van den dominé? Ongetwijfeld wel.

Daarover een volgende maal.

D. v. D.

Navolgers zijn

De band, die in de kerk des Heeren alleen binden mag, is de band van het geloof, dat is de band aan het Woord. Die band bindt ons allereerst aan onzen Heere Jezus Christus, en voorts aan allen, die van Christus zijn, aan degenen, die eenzelfde dierbaar geloof met ons verkregen hebben.

De leidsman en voleinder des geloofs is onze Heiland en Middelaar. Hij is ons op de weg des geloofs in alles voorgegaan. Hij heeft ten bate van Zijn volk het kruis verdragen en de schande veracht, en is nu in heerlijkheid gezeten aan de rechterhand van de troon Gods. En achter Hem aan zijn gegaan

Zijn navolgers: de duizenden en tienduizenden, mannen des geloofs, die in hun tijd en op hun plaats en op hun wijze den strijd des geloofs met vallen en opstaan mee gestreden hebben en eindelijk ook hun kroon zullen ontvangen.

Dat we ons tot de groten des geloofs het meest aangetrokken gevoelen; dat we ons aan hun persoon en werk bijzonder verbonden weten, is vanzelfsprekend. In iederen tijd geeft de Heere in Zijn kerk mannen, begiftigd met een grote liefde voor Zijn dienst en voor Zijn gemeente; met een rijk en diep inzicht in de Schriften en met kostelijke gaven van profetie en kennis, welke gaven ze tot nut en zegen van heel het christelijk gemeenschapsleven mogen aanwenden. Dat we deze knechten des Heeren bijzonder achten en waarderen is volkomen Schriftuurlijk en heeft met personalisme niets te maken. Dat we dankbaar hun gaven erkennen en daarvan gebruik maken, dat we hun werken bestuderen en hun geschriften lezen en herlezen, is enkel om 's Heeren wil, opdat ons geloof, ons inzicht in de waarheid en in de Schriften er door gesterkt en verdiept zou worden.

Als daar mannen zijn in kerk en school, in het politieke en maatschappelijke leven, mannen vol des geloofs en des Geestes en machtig in de Schriften, dan hebben we hun geloof na te volgen; dan moeten we met hen meegetuigen en meestrijden; dan mogen ze ons leiding geven; dan zullen we voor hen bidden en hun werken en geschriften ook bij anderen bekendheid geven, op gevaar af, dat men schamper zal opmerken: zijt gij ook van die? Dan is daar de gezonde binding des geloofs, die Timotheus naar zijn „vader” doet luisteren, en die Paulus de vrijmoedigheid geeft om tot zijn „zoon” te zeggen: houd het voorbeeld der gezonde woorden, die gij van mij gehoord hebt. Persoonlijke binding in geloof en liefde, die in Christus Jezus is

B. TELDER.

Iets over „Het Atoom”

Het vraagstuk waaraan de tentoonstelling „Het Atoom” werd gewijd, is slechts één van de vele vraagstukken die de ontwikkeling van de moderne techniek stelt. Naast de behoefte aan energie is er het probleem van de radioactieve straling. Dan is er de ontwikkeling van de telecommunicatie en van de automatisering van het productieproces, de ontwikkeling van de ruimtevaart, de radar, de raketten en de op afstand bediende voer-, vaar- en vliegtuigen. Nog meer kan worden opgesomd, maar deze artikelen blijven thans beperkt tot de problemen die „Het Atoom” oproept.

I Atoomenergie

De tentoonstelling „Het Atoom” is ingericht om de nederlandsche bevolking vertrouwd te maken met zaken waarvoor veel geld moet worden uitgegeven, voordat de baat binnenkomt. Mede door deze tentoonstelling moet de beslissing spoedig vallen dat ook ons land uranium gaat gebruiken als energiebron naast steenkool en olie. Er is reeds een achterstand van enkele jaren in vergelijking tot Engeland en Frankrijk, waar kerncentrales in bedrijf en aanbouw zijn.

Zoals bekend denkt men zich de „stof” opgebouwd uit moleculen. Een molecuul bestaat uit een samenstelling van atomen, waarvan men thans 101 soorten kent (de elementen). Deze atomen bestaan allen uit protonen, neutronen en electronen. Protonen en electronen hebben een tegengestelde elektrische lading; neutronen zijn elektrisch neutraal. Protonen en neutronen vormen samen de kern van een atoom, die bepalend is voor het atoomgewicht. De relatief bijna niets wegende electronen vormen een elektrisch evenwicht met de protonen van de kern en bewegen zich in banen om de kern als planeten om de zon.

Van klein naar groot krijgen we dus: electronen, protonen en neutronen (de kern), atomen (elementen), moleculen en kristallen. Alle electronen, protonen en neutronen zijn onderling gelijk. De electronen van water zijn gelijk aan de electronen van staal. Van de

atomen zijn er thans 101 soorten, waarbij elke soort bestaat uit een bijbehorend vast aantal electronen, protonen en neutronen, die door hun aantal de eigenschappen van deze elementen bepalen. Het aantal soorten moleculen is buitengewoon groot, evengroot als het aantal verschillende stoffen in het rijk van de chemie. Daarbij kunnen de moleculen nog in drie vormen of fasen voorkomen. Zo komt water voor als ijs, water en damp. Indien de moleculen in vaste roosters gerangschikt voorkomen spreekt men van kristallen. In een vloeistof zijn de moleculen minder aan een vaste plaats gebonden en in een gas bewegen de moleculen zich vrij langs elkaar heen en botsen ze tegen elkaar op.

Bij een kernsplijting wordt door een krachtige beschieting met neutronen een atoomkern gespleten. De mogelijkheid hiervan werd in 1938 door professor O. Hahn voor de eerste maal experimenteel aangetoond. De enige natuurlijke stof waarbij dit tot heden gelukte is Uranium 235. Dit komt in de natuur voor in het Uranium 238 in de verhouding van 1 : 139 of voor 0,7 %.

Bij de beschieting met neutronen komt het ook voor dat kernen niet splitsen, maar dat zij de projectielen, de neutronen, in de kern opnemen. Bij beschieting van het niet splijtbare Uranium 238 ontstaat zo het wel splijtbare Plutonium, dat in de natuur niet wordt gevonden. Door beschieting van het element Thorium kan de splijtbare stof Uranium 233 worden verkregen, dat ook niet in de natuur voorkomt.

Bij de splijting wordt de atoomkern van Uranium 235, Uranium 233 of Plutonium gedeeld in enkele nieuwe atoomkernen met een lager atoomgewicht en twee of drie vrije neutronen. De gezamenlijke massa daarvan is kleiner dan de massa van de oorspronkelijke atoomkern. Het verschil in massa wordt omgezet in energie.

De twee of drie vrijkomende neutronen kunnen:

1e: nieuwe atoomkernen tot splijting brengen, zodat een kettingreactie ontstaat;

2e: het veelal rijkelijk aanwezig Uranium 238 omzetten in de nieuwe splijtstof Plutonium of eventueel aanwezig Thorium omzetten in de nieuwe splijtstof Uranium 233;

3e: weggevangen worden door andere stoffen die daardoor radio-actief worden of die alleen maar de neutronen absorberen.

De eerste kernsplijting veroorzaakt dus nieuwe splijtingen, levert nieuwe splijtstof op en radioactieve deeltjes. Wordt dit proces niet afgeremd dan kan in een minimum van tijd een enorme energie-explosie ontstaan. De tentoonstelling „Het Atoom” gaf een inzicht in de wijze waarop dit splijtingsproces wordt geregeld en in de hand gehouden. Dit gebeurt door:

1e: Het wegvangen van de neutronen die teveel vrijkomen. Men gebruikt hiervoor **regelstaven** van Cadmium of Borium, die sterk neutronen aantrekken en die al naar gelang het proces verloopt automatisch verder of minder ver in de reactiehaard worden gestoken.

2e: Het aanbrenge van een **moderator** die de snelle neutronen, welke na splijting vrijkomen, afremt tot een snelheid waarbij ze zo werkzaam als mogelijk en nodig zijn. De moderator moet bestaan uit materiaal dat de neutronen niet absorbeert. Hiervoor komen in aanmerking Zwaar water, Beryllium en Grafiet.

3e: Het aanbrenge van een **koelmedium** dat de hoge ontwikkelde warmte afvoert om deze warmte te benutten voor generatoren die elektrische stroom opwekken. Hiervoor gebruikt men gas onder druk, water onder hoge druk, kokend water, vloeibaar natrium en dergelijke stoffen.

4e: Het aanbrenge van een **afscherming** om de radioactieve straling te lokaliseren binnen de reactor. Hiervoor gebruikt men een dikke betonwand of ander afschermend materiaal.

Op de tentoonstelling „Het Atoom” kon men 9 typen van kernreactoren in modelvorm zien en één reactor in werkelijkheid in bedrijf. Over deze kernreactor vermeldt de catalogus het volgende.

„Deze reactor, aangeschaft door het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, zal worden opgesteld in Delft voor hoger onderwijs doeleinden.

Dank zij de welwillende medewerking van dit Ministerie, de Technische Hogeschool en het Reactor Centrum Nederland wordt deze reactor eerst aan de bezoekers van deze tentoonstelling in volle werking getoond.

Het personeel controleert de reactor met de vele instrumenten op het controlepaneel, maar ook de bezoekers zullen zelf het effect van de atoomsplijtingen direct kunnen waarnemen. Onder in het waterbassin zien zij de splijtstofelementen, gehuld in een geheimzinnige blauwe gloed: het oplichten van het water onder de inwerking van de intensieve straling, welke in de reactor wordt opgewekt. De wachtenden nemen dit verschijnsel bovendien waar op de televisie-apparaten, welke bij de voet van de reactor zijn opgesteld; de televisie-camera bevindt zich onder in het waterbassin naast het pakket splijtstofelementen. Om bezoekers en personeel te beschermen tegen de straling, is de reactor geplaatst in een ca 7 meter diep waterbassin, vandaar de naam bassin-reactor. Deze waterlaag reduceert de straling aan het oppervlak tot ver beneden de sterkte, die voor de mens toelaatbaar is, ook bij voortdurend verblijf bovenop; de dikke betonnen mantel geeft eenzelfde bescherming bij de voet. Het bassin is gevuld met ongeveer 50 m³ zeer zuiver water, dat voortdurend (1 x per 10 uur) wordt rondgepompt door een reinigingsinstallatie. Hierdoor behoudt het water een zuiverheid die 10 tot 100 maal beter is dan het gedestilleerde water, dat bijv. door apothekers wordt gebruikt.

De splijtstof bestaat uit 17 kilogram uranium, verrijkt tot 20% met het splijtbare 235-isotoop. Deze splijtstof is ondergebracht in ca 20 langwerpige splijtstofelementen in dunne, evenwijdige platen van een uranium-aluminium legering. Tussen deze platen circuleert het water voor de afvoer van de ontwikkelde warmte. Het in deze splijtstofelementen verwerkte verrijkte uranium is door de Amerikaanse Atomic Energy Commission in bruikleen ter beschikking gesteld als uitvloeisel van een in 1955 tussen de

Amerikaanse en Nederlandse regeringen gesloten bilaterale overeenkomst; Nederland was één der eerste landen in de wereld dat een dergelijke overeenkomst afsloot.

Het vermogen van de reactor bedraagt tijdens de tentoonstelling 10 kW, maar zal te zijner tijd in Delft bij opstelling in een groter bassin en met meer splijtstof tot 100 kW worden opgevoerd. De regeling geschiedt vol-automatisch met regelstaven, terwijl stopstaven de reactor direct tot stilstand kunnen brengen.

Onder geen enkele voorstelbare mogelijkheid kan deze reactor ooit tot gevaarlijke situaties aanleiding geven; een temperatuurverhoging van het water van enige tientallen graden is reeds voldoende om de kettingreactie te onderbreken.

Behalve de bovengenoemde functies van bescherming en warmteafvoer, dient het water ook nog voor het afremmen (modereren) van de gevormde snelle neutronen tot snelheden, waarbij de splijtingen zelfstandig voortgang kunnen vinden.

Deze reactor is ontworpen door de American Machine & Foundry Company (A.M.F.) te New York; als Nederlanders mogen wij er ons over verheugen, dat deze firma een

zodanig vertrouwen in onze Nederlandse industrie heeft gehad, dat zij erin toegestemd heeft, dat onder hun supervisie de N.V. Comprimio te Amsterdam en de N.V. Philips te Eindhoven deze reactor hier te lande hebben mogen vervaardigen. Alleen een aantal bijzondere onderdelen, als de splijtstofelementen, vervaardigd door Babcock & Wilcox Corp. te New York en delen der regelapparatuur, van A.M.F. zijn uit de U.S.A. betrokken.

Rondom deze „kern” van „Het Atoom” waren vele interessante zaken geëxposeerd. Daardoor werd men echter afgeleid van het feit dat de toepassing van de kernreactor nog erg beperkt mogelijk is. Voorlopig kan een kernreactor in Nederland alleen maar toegepast worden als leverancier van energie voor grote elektrische centrales of voor grote oceaanschepen. Daarnaast kan een kernreactor optreden als leverancier van nieuw gevormd splijtbare materiaal en van radioactieve stoffen, die hun toepassing op vele terreinen vinden. Tenslotte is het hebben van een kernreactor van belang voor het verdere experimentele onderzoek.

J. STELLINGWERFF.

Populair Wetenschappelijke Schetsen

WIJ ALLEN DIE VOLMAAKT ZIJN

(I)

Enkele jaren geleden schreef ik eens over de exegese van Filipp. 3¹). Het ging toen met name over de verzen 12—14 en over de betekenis van vs. 20 in verband daarmee. We hebben toen laten liggen vss. 15 en 16. Dat kón gevoegelijk, gezien het beperkte doel dat we ons voor datmaal gesteld hadden. Maar eerlijk gezegd wist ik er ook geen weg mee. Ook naderhand heb ik, toen ik me nog eens weer met deze brief bezig hield, de betekenis van deze beide verzen niet kunnen ontdekken.

Intussen zijn de onopgeloste moeilijkheden in deze Schriftplaats ons altijd blijven dwars zitten; vandaar, dat we er onlangs nog eens weer naar grepen.

Wie eens de oude (Staten-) en de nieuwe (N.B.G.-) vertaling naast elkaar legt, zal zien, dat ze ten aanzien van de weergave van deze verzen wel wát uiteen lopen. Dat geldt met name voor het slot. Onze Statenvertaling volgt daar een bepaalde groep handschriften in een lezing die men tegenwoordig vrij algemeen niet meer de juiste acht. Slaat men het „zes-vertalingen-N.T.”²) op, dan ziet men, dat niet alleen de N.B.G.-, maar ook de Leidse, Lutherse, Brouwer- en Canisius-vertalingen gebaseerd zijn op een andere lezing, die veel korter is. Dit éne punt nu echter daargelaten (we komen er straks nog op terug), is er verder tussen alle zes genoemde vertalingen niet zo héél veel verschil ten aanzien van onze tekst.

Wie daaruit echter zou willen afleiden, dat er (behalve dan de genoemde tekstvariant in het slot) geen moeilijkheden in onze tekst zijn, die vergist zich. De dubieuze punten zijn integendeel zeer talrijk. Laat ik enkele van de voornaamste noemen.

Onze tekst valt — dit ter oriëntatie — uiteen in 6 zinnestjes, in de gangbare vertalingen geordend in 3 paren. Ik laat deze voorlopig maar afdrukken in de N.B.G.-vertaling, zonder daarmee overigens deze als juist te bestempelen:

- 1) zovelen wij dan volmaakt zijn
- 2) laten wij aldus gezind zijn
- 3) en indien gij op enig punt anders gezind zijt
- 4) God zal u ook dat openbaren
- 5) maar hetgeen wij bereikt hebben
- 6) in dat spoor dan ook verder!

Over zin 1 is er niet veel te doen.

Over zin 2 des te meer! Allereerst hebben we ook hier een tekstvariant. In een aantal handschriften staat nl. niet: „laten wij aldus gezind zijn”, maar: „wij zijn aldus gezind”.

Geen **vermaning** dus, maar een **constatering**. Welke lezing moeten we nu kiezen?

In de tweede plaats: als we lezen „laten we **aldus** gezind zijn” (of met de Stat. vert. „laat ons **dit** gevoelen”), waarop slaat dan dat „aldus” of „dit”? Wijst dat **terug** naar iets dat Paulus al genoemd heeft, of **vooruit** naar iets wat de apostel nog nader zal omschrijven? Op zichzelf is zowel het een als het ander mogelijk.

Nu schijnt oppervlakkig gezien in het **vervolg** niets te staan, waarop men het „aldus” of „dit” kan laten slaan. Veelal kiest men dan ook voor de andere opvatting: Paulus zou hier met „aldus” of „dit” **terug**-wijzen naar wat hij zojuist (in de verzen 7—14) heeft getekend als zijn levenshouding, zijn streven, zijn doelstelling. Deze zelfde geesteshouding zou hij hier alle volmaakten aanbevelen.

Beslist men echter aldus, dan komen m.i. pas recht de moeilijkheden los in de zinnen 3 en 4. Want heeft het er dán op z'n minst niet de schijn van, dat de apostel nu plotseeling maar „Gods water over Gods akker laat lopen”? De tegenstelling tussen **zijn** streven enerzijds en dat der **Judaïsten** anderzijds, in het voorafgaande getekend, is toch een tegenstelling als tussen **leven en dood!** Zegt Paulus elders zelf niet: de letter (d.i. de wet die de Judaïsten met alle geweld willen naleven) doodt, maar de Geest (die de **genade** in Christus uitdeelt) maakt levend? (2 Cor. 3 : 6). Zouden wij dus niet verwachten: „en als ge er anders over denkt, dan gaat het verkeerd met u”? Wie moet hier niet denken aan de krasse termen, tegen de Galaten gebezigd: „**Uitzinnige, Galatiërs**, wie heeft u **betoverd**...” (hfdst. 3); gij gaat de **slavernij** in (hfdst. 4)? Hoe geheel anders hier: „en als ge er anders over denkt,.... och dat zal mettertijd wel goed komen; God zal U wel terechtbrengen”. Mij dunkt: dit klinkt uit **Paulus'** mond en **in dit verband** toch niet zo erg waarschijnlijk!

Bovendien: waarop laat men het woord „dat” slaan in zin 4 („God zal u ook dat openbaren”)? Toch wel niet op dat „enig punt” dat zij juist verkéerd zien. In de eerste plaats toch: dat **verkeerde inzicht** hebben ze reeds, dat behoeft hun niet meer geopenbaard te worden. Maar bovendien: zoiets verkeerd zou zeker de **Héere** hun niet openbaren! M.a.w. men ontkomt er haast niet aan, het „dat” uit zin 4 te laten terugslaan op het „dit” (of „aldus”) uit zin 2. Maar had het dan niet moeten heten: „ook u zal

¹) „De Reformatie” jrg. 28, no. 18 (7 Febr. 1953), pag. 148.

²) Het Nieuwe Testament in zes Nederlandse Vertalingen, ingeleid door Prof. Dr. F. W. Grosheide, Amsterdam, 1950.

God dat openbaren? Niet het „dat” staat dan immers in tegenstelling tot iets anders (het staat, integendeel, juist gelijk met het in zin 2 genoemde „dit”), maar het „u” in zin 4 staat dan in tegenstelling tot het „wij” uit zin 2. Voor dat „u” behoorde dan dus m.i. het „ook” te staan: „ook u zal God het openbaren (evenals het nu reeds aan ons, volmaakten, geopenbaard is)”.

Men zou voorts willen vragen: hoe weet de apostel zo zeker, dat God hun dat zal openbaren? Helpt God iedere dwaling bij de gemeenteleden uit de wereld door een speciale openbaring? Zij hebben toch het **profetische Woord**, dat zeer vast is en waarop ze acht moeten geven? Als ze Paulus en de andere apostelen niet geloven, zullen ze het dan wel ooit iemand doen, zelfs al kwam er een engel uit de hemel?

Komend bij zin 5 vragen we als vanzelf: „wat verstaat de heilige schrijver onder „hetgeen wij bereikt hebben”?”

Terwijl dan t.a.v. zin 6 nog op te merken valt, dat er eigenlijk niet staat: „in dat spoor”, maar: „in hetzelfde”. Daarna volgt een onbepaalde wijs („gaan”), waarvan weer moeilijk valt vast te stellen, hoe deze precies te construeren is. Waar moet men „in hetzelfde gaan” van laten afhangen? Of moet men (met b.v. de N.B.G.-vertalers) de onbepaalde wijs opvatten als **gebiedende wijs**: „gaat”?

Men ziet het: aan de moeilijkheden komt schier geen einde.

Natuurlijk heeft men hiervoor een oplossing trachten te vinden; er zijn er in de loop der eeuwen verscheidene gegeven, die ik niet eens alle kan noemen en nog minder bespreken. Ze hebben me, voorzover ik ze ken, niet bevredigd. Daarmee is overigens in 't minst geen verwijt gemaakt aan de geleerden die ze hebben voorgedragen. Integendeel, men kan respect hebben voor hun ernstige bezinning op de zwaarigheden, die hier inderdaad niet gering zijn; en bepaalde details van de resultaten waartoe zij kwamen, zijn zelfs dankbaar te benutten. Maar op het **geheel** lettend kan men m.i. niet anders dan zeggen: de zin van deze passage is daarmee niet opgehelderd.

Probeert men nu een betere uitweg te vinden, dan kan men misschien het best aanknopen bij wat we zopas opmerkten over de laatste zin (zin 6 dus). Zoals gezegd, staat er in het slot niet „daarin” (of „in die weg”), maar „in hetzelfde” (of „in dezelfde weg”). Dat men het vaak niet zo vertaalt, is te vreemder, omdat — zoals door deze en gene toch wel gezien en aangewezen is — dit „in hetzelfde” klaarlijk in tegenstelling staat tot het „anders” in zin 3. Dat woord „hetzelfde” zullen we hier dus in z'n volle kracht moeten nemen. Blijkbaar is hier — hoe dan ook verder precies uitgewerkt — sprake van een **éénheid** („hetzelfde”) ondanks **verschil** („anders”).

En nú herinneren we ons aanstonds, dat juist in deze brief opvallend dikwijls vermaand wordt tot eenheid, eensgezindheid. Men lette maar eens op:

1 : 27 „... dat gij staat in één geest, met één gemoed gezamenlijk strijdende...”

2 : 2 „zo vervult mijn blijdschap, dat gij moogt eensgezind zijn, dezelfde liefde hebbende, van één gemoed en van één gevoelen zijnde”.

4 : 2 „Ik vermaan Euodia en ik vermaan Syntyché, dat zij eensgezind zijn in den Heere”.

Ik merk hierbij op, dat zowel in 2 : 2 als in 4 : 2 in het Grieks voor „eensgezind zijn” een uitdrukking is gebezigd, die letterlijk betekent: „hetzelfde denken (of gevoelen)”.

Zo lijkt het dus, gezien het feit dat deze vermaning in deze brief gedurig terugkeert, op zichzelf allerminst onwaarschijnlijk, dat we ook in onze tekst moeten lezen een **aansporing tot eensgezindheid**.³⁾

En inderdaad geloof ik, dat wij, als we hiervan uitgaan, verder komen. Wij kiezen nu dus, om te beginnen, voor de lezing „laten wij aldus gezind zijn” (niet voor „wij zijn aldus gezind”). Dat het hier om een **vermaning** (en niet om een **constatering**) gaat, maakt ook het vervolg waarschijnlijk: de apostel zet immers zijn brief voort (vs. 17) met een gebiedende wijs: „weest mede mijn navolgers”.

Verder worden nu twee andere problemen met één slag opgelost. Wij zaten immers (zie

boven) met de moeilijkheid, waarop we het „aldus” (of „dit”) uit zin 2 moesten laten slaan, en met de kwestie, hoe we de onbepaalde wijs „gaan” in zin 6 moesten construeren. Welnu, mij dunkt, deze onbepaalde wijs („in hetzelfde gaan”) is de nadere aanwijzing van het „dit” uit zin 2.

Daarmee komen we dus voor de zinnen 1, 2 en 6 tot de volgende weergave:

- 1) wij allen dan die volmaakt zijn
- 2) laten wij hierop zinnen (of: hierop uit zijn):
- 6) in dezelfde weg te gaan (of: samen op te trekken).

En deze opvatting van het omsluitende gedeelte van onze tekst heeft verstrekkende gevolgen voor de uitleg van het ingesloten gedeelte (de zinnen 3, 4 en 5 dus).

In de eerste plaats worden hiermee alle drie ingesloten zinnen tot **bijzinnen** verklaard. We beginnen dus al dadelijk zin 3 niet met „en indien” (zoals de gangbare vertaling luidt), maar met „ook al” (een vertaling die, gezien de Griekse tekst, evengoed mogelijk is).

De vraag rijst nu verder, hoe we het werkwoord „phronein”, dat we in zin 2 weergaven met „zinnen op”, in zin 3 moeten verstaan. Tot dusver is men er blijkbaar van uitgegaan, als ware het iets vanzelfsprekends, dat dit werkwoord hier beide keren dezelfde betekenis moet hebben. Maar dat staat toch bij voorbaat allerminst vast. Ik denk aan het afwisselend gebruik dat de apostel Paulus in het begin van Rom. 12 van ditzelfde werkwoord maakt, waarbij hij dan ook nog enkele samenstellingen ervan aangrijpt, om een **woordspeling** te maken, die — naar ik me voorstel — zal zijn „ingeslagen”. Het pikante van een woordspeling, dat wat daarin onze aandacht boeit, is nu juist het achtereenvolgens in **verschillende betekenissen** gebruiken van hetzelfde woord. Zoiets zouden we dus ook hier kunnen hebben.

Dit werkwoord „phronein” nl. kan niet alleen betrekking hebben op de **gezindheid**, maar ook op het **inzicht**. En in die laatste zin nu zou ik het hier in zin 3 willen verstaan.

Wat nl. zou aanleiding kunnen geven tot vervreemding van elkaar tussen de verschillende gemeenteleden? Wel, o.a. dit, dat de één zich boven den ander verheven achtte. Blijkbaar was het op dit punt in de gemeente te Filippi niet helemaal in orde. In 2 : 3 nl. (het vers dat volgt op één van de boven door mij geciteerde vermaningen tot eensgezindheid!) zegt de apostel, dat de gemeenteleden niet moeten leven in partijzucht en „verbeelding”, maar met een lage dunk van zichzelf den ander hoger moeten schatten dan zichzelf. Dit wekt het vermoeden, dat bij sommigen de neiging bestond, zich wat te „verbeelden”, zichzelf een hele piet te wanen, en bij gevolg geringschattend op medebroeders neer te zien.

En wat zou het kunnen zijn, dat tot zulk een „verbeelding” aanleiding gaf? Toch wel o.a. dit, dat men in kennis en inzicht den ander overtrof, een betere kijk op de dingen van het Koninkrijk Gods had dan het gros van de gemeenteleden. Een **beter** kijk, zei ik: in deze (gunstige) zin versta ik nl. in zin 3 het op zichzelf neutrale woord „anders”⁴⁾. En dat wel op grond van wat volgt in zin 4: „... en God u dat openbaart”⁵⁾. Paulus zegt hier dus: ook al hebt ge door een goddelijke openbaring op een bepaald punt eens wat meer en beter inzicht dan de andere gemeenteleden.

Dergelijke „openbaringen” hadden immers wel plaats onder de oudste Christenheid. We lezen b.v. in 1 Cor. 14 : 30, dat het gebeuren kon in een samenkomst der gemeente, dat plotseling één van de aanwezigen, die daar zat te luisteren, een openbaring ontving. De „openbaring” was één van de middelen waardoor de Heere zijn jonge gemeenten wilde bouwen. Zo vinden we in het daareven genoemde hoofdstuk (1 Cor. 14) in vs. 6 de openbaring vermeld naast „kennis, profetie, onderricht”; en in vs. 26 van datzelfde hoofdstuk vinden we haar in één reeks opgenomen met „psalm, onderricht, (vreemde) taal, uitleg”.

Zulke openbaringen gaf de Heere als **aanvulling** van de kennis des heils die de gemeente reeds bezat. Een complete Bijbel, zoals wij die bezitten, had men toen nog niet. Wel kende men het Oude Testament. Daarenboven hadden de apostelen en hun helpers

de gemeenten ijverig onderwezen in wat zij als oog- en oorgetuigen gezien en getast hadden van het Woord der waarheid. Men wist dus als gemeente reeds heel veel van den Heere en Zijn werk hier op aarde en boven in den hemel. Maar nu geeft God **nóg** meer: Hij openbaart nu aan deze, dan aan gene nog iets **erbij**. Dat laatste staat, geloof ik, in zin 5.

In de gangbare vertalingen lezen wij: „(alleen) maar, waartoe wij gekomen zijn,....” of iets dergelijks. Doch het woord dat hier door „(alleen) maar” is vertaald, betekent eigenlijk „**behalve**”. En naar het mij voorkomt, is dit woord hier in dezelfde zin gebruikt, als b.v. in de Septuagint (d.i. de Griekse vertaling van het Oude Testament) in Deut. 29 : 1 „Dit zijn de woorden van het verbond dat de Heere Mozes geboden heeft met de Israëlieten te sluiten in het land Moab **behalve** het verbond dat Hij met hen bij Horeb gesloten had”. Nietwaar: vroeger bij de Sinaï (Horeb) had de Heere reeds een verbond met Israël gesloten; maar nu in de velden van Moab **komt daar nog een verbond overheen**, om zo te zeggen⁶⁾.

Nu, zó versta ik ook zin 5 uit Filipp. 3 : 16: **vroeger** — dát element zit in het Griekse werkwoord dat hier in onze vertalingen door „komen” of „bereiken” is weergegeven — had de gemeente reeds gehoord uit de prediking van het Evangelie, wat de Heere onder Israël oudtijds en nu in deze laatste tijd in Zijn Zoon had geopenbaard. Maar daar komen nu nog **extra**-openbaringen bij, die de Heere zo nu en dan aan deze of gene van Zijn kinderen in het bijzonder wil schenken, en die dienen tot „**afbouw**” van zijn eerdere openbaring; juist zoals Zijn verbond in Moabs velden voortbouwde aan Zijn verbond bij Horeb.

Een grote onderscheiding en een bijzonder voorrecht, als men zulk een openbaring ontvangt! Alleen: Paulus ziet het gevaar dreigen, dat men zich op deze genadegave zal gaan verheffen. Hij spreekt daarover ook ten aanzien van zichzelf in 2 Cor. 12 : 6 vlgg. Daar uit hij de vrees, dat de mensen hem om het bijzondere van de hem geschonken openbaringen in de hoogte zullen steken, en dat hij zich dan zal gaan voelen. Daarom spreekt hij over die openbaringen maar liever niet teveel. De Heere heeft bovendien die neiging tot zelfverheffing bij hem de kop ingedrukt door hem met een „scherpe doorn in het vlees” te kwellen. Op zijn beurt waarschuwt nu Paulus zijn medebroeders tegen dit gevaar. Valt iemand door openbaring een bijzonder inzicht ten deel: prachtig! Maar laat hij niet zichzelf daarom méér wanen dan de „gemene Christenen” en zich van deze afzonderen. Integendeel: hij blijve de band met hen bewaren, volg hetzelfde pad als zij, met hen opgenomen in de éne kudde onder den énen Herder.

(Wordt vervolgd)

D. HOLWERDA.

³⁾ De toevoeging „laat ons hetzelfde gevoelen”, die men in de door de Stat.-Vert. gevolgde handschriften aantreft, zal weliswaar niet in de oorspronkelijke tekst thuishoren; veeleer is het een in de tekst binnengedrongen *verklaring*, die aanvankelijk op de rand stond; maar juist is deze verklaring toch wél.

⁴⁾ Het gebruik „in malam partem” van het in zichzelf neutrale „heteroos” is bekend genoeg. Een parallel voor het gebruik „in bonam partem” vindt men bij het zinverwante „diapherontos” (=verschillend) in Plat. *Phaed.* 85 b.

⁵⁾ Gelijk reeds eerder werd opgemerkt, is ook zin 4 *bijzin*. Deze hangt nog steeds af van het voegwoord „ei”, waarmee zin 3 begint. Men stote zich niet aan het futurum. In de eerste plaats valt niet met zekerheid te zeggen, of we hier met een echte *indicativus futuri* te doen hebben, dan wel met een onder invloed van het *iotacisme* verkeerd gespelde *coniunctivus aoristi*. (Zie over deze kwestie ook A. T. Robertson, *A Grammar of the Greek New Testament in the light of historical research*, Nashville (Tennessee) 1934, p. 1010). Maar bovendien: men treft in hypothetische zinnen wel meer een futurum aan naast een praesens zonder merkbaar verschil in betekenis. Ik denk — om bij het Nieuwe Testament te blijven — aan 2 Tim. 2 : 12, waar de apodosis beide malen een futurum heeft, de protasis daarentegen de eerste keer een praesens, de tweede keer een futurum. In 't algemeen valt het me op, hoe men in het latere Grieks graag zowel tempus als modus varieert, wanneer van „ei” of „ean” een reeks van zinnen afhangt.

⁶⁾ Vgl. ook Deut. 18 : 8: de bewuste Leviet zal dezelfde inkomsten hebben als de andere Levieten *behalve* (=boven) de opbrengst van de verkoop van zijn vaderlijk goed.

Gezinsleven

„Hoe laat is 't, Buurman?"

't Was op een vroege zonnige zondagmorgen, dat ik, nog voor de eerste dienst, een wandelingetje ging maken in de buurt, waar ik pas was komen wonen. Een soort landverkenning dus. M'n weg voerde mij ook door een nette arbeiderswijk, waar de gezinnen nog niet direct de invloed van het stadsleven ondergingen. Ze vormden een eigen gemeenschap met eigen gewoonten en gebruiken. Eigenlijk één familie.

Het was er die zondagmorgen zondags-stil. De meesten lagen nog op bed, blij, dat ze eens niet zó vroeg behoeften op te staan, als gewoonlijk. Voor veel ramen de gordijnen nog dicht. Geen lawaai van blij-doende kinderen; geen pratende buurvrouwen aan open deuren.

Dan opeens schiet er een meisje op mij af; een kind van een jaar of tien, dat daar thuis hoorde. En dat mij aanspreekt. Zo maar! „Hoe laat is 't, buurman?"

Een heel gewone vraag. En toch hoorde ik er wat vreemd van op. Hoewel meer van de aanspraak dan van de vraag zelf.

Stel je voor! Je loopt daar met de gedachte: „Toch mijn buurt eigenlijk niet. Wel aardig, om er eens door te dwalen; maar niet om er te wonen, en je er thuis te gevoelen; en er bij te behoren. Op z'n minst verwacht je, als iemand je aanspreekt, dat het zal zijn met: „mijnheer". Je voelt je toch, zonder trots te zijn, als een wat hoger geplaatste, boven het volkje hier!

En dan komt er zo'n kind op je af, en doet gewoon tegen je, stelt zich, voor je gevoel, met je op één lijn, als hunner één: „Hoe laat is 't, buurman?"

Eerlijk gezegd: op het eerste horen voelde ik me een tikkeltje beledigd; vond ik het ietwat ongemaniërd, onfatsoenlijk, onbehoorlijk; in elk geval wat vreemd. Voelde dit onopgevoede kind dan helemaal geen afstand?

Gelukkig duurde deze houding maar een ogenblikje. In elk geval was ze mij geen oorzaak om haar een onbehoorlijk bescheid te geven, en haar de gevraagde inlichtingen te weigeren. Het was mij zelfs een kleine vreugde haar dit kleine dienstje te mogen bewijzen; haar en haar ouders, die — naar ik vermoedde — hun dochtertje er op uitgestuurd hadden, om van de eerste de beste te vernemen, hoe laat het was, nu hun eigen klok hen in de steek liet.

Toch hield deze ontmoeting en begroeting mijn gedachten op de verdere wandeling bezig. En heb ik de betekenis ervan leren verstaan. Vooral toen ik later me af en toe weer hoorde aanspreken met dat familiale: „buurman"; niet alleen door kinderen, maar ook wel door oudere, speciaal door oude mensen; door kinderen en door ouders. En voel er iets in, dat aangenaam aandoet; iets strelends. Gisteren nog, terwijl ik in mijn tuintje bezig was, en zulk een „volkskind" mij passeerde en mij bezig zag en ze belangstellend toekeek, en ik haar vriendelijk „goeie morgen" wenste, beantwoordde ze die groet met een: dag... en toen aarzelde ze even — „dag buurman" —. Toen heb ik die aanspraak gevoeld als een onderscheiding.

Daar lag iets in. We waren vreemden van elkaar. Zij kende mij niet en ik haar niet. Zij een kind en ik een man op leeftijd; zij uit een eenvoudige buurt, en ik wonend op een ietwat deftiger stand — en toch, ze vindt geen meer passende, geschikter aanspraak dan dat, voor mij veelzeggende: „dag buurman!"

Daar zit wat in! „Ondanks veel verschil, horen we bij elkaar; zijn wij één; voelen wij ons tot elkaar aangetrokken; hebben we elkaar nodig, zijn we op elkaars diensten aangewezen".

Een uitdrukking voor echte, menselijke solidariteit; die niet de verschillen, die er zijn, opheft, maar zich in die geschillen doet gelden, ja daardoor te krachtiger en te rijker zich doet gelden.

Iets daarvan komt ook tot uitdrukking in de gewoonte, die hier en daar nog bestaat in sommige kleine dorpjes, waar de „hogere beschaving" nog niet is doorgedrongen; de gewoonte nl. dat zelfs de kleine kinderen de volwassenen, ook de oude mannen en vrou-

wen, aanspreken met hun eigen doopnaam. Daarin voelt niemand van het dorp iets beledigends, of aanmatigends, of oneerbiedigs, maar wel de uitdrukking van het besef: we zijn eigenlijk allemaal een grote familie; wij horen bij elkaar, en gevoelen ons in die samenleving thuis.

Opmerkelijk, dat in het bij uitstek democratische Amerika, in de kleine zowel als in de grote steden de mensen elkaar gewoon met hun eigen naam aanspreken, de baas de knecht, de knecht zijn baas; de rijke de arme, en omgekeerd. Daar neemt niemand z'n hoed af als hij groet; dan alleen voor de vlag, die het symbool is van de eenheid van het Amerikaanse volk.

Heeft God ook niet uit énen bloede het ganse geslacht der mensen gemaakt?

HUISMAN.

KERKNIEUWS

Theologische Hogeschool-dag 1957

Er zit vaart in de aanvraag om kaarten voor de Schooldag op Woensdag 25 september a.s. De commissie zag zich genoodzaakt het aantal vergaderruimten uit te breiden. Ook werden nog enkele leiders uitgenodigd om de samenkomsten te leiden. Daarover kunnen we U volgende week meer vertellen. U weet nu wel wie op de Schooldag zullen spreken: De vijf hoogleraren der Theol. Hoogeschool, voorts Ds R. H. Bremmer, Ds E. Teunis en Ds D. van Dijk, Ds J. L. Goris en Ds C. H. Lindeboom.

De commissie zal trachten voor ieder een plaats te hebben, maar dan moeten we weten hoeveel broeders en zusters er komen zullen. Daarom nog een laatst verzoek: zij die nog geen kaarten hebben aangevraagd, willen dat nu wel direct doen. Dan kan de commissie haar voorbereidend werk voortzetten. Het adres is bekend: Broederweg 15.

In verband met de beperkte gelegenheid om logies te vinden kunnen alleen aanvragen om logies in behandeling worden genomen voor de nacht van Dinsdag op Woensdag. Deze aanvragen moeten uiterlijk Zaterdag 14 September binnen zijn. Voor twee nachten kan geen logies worden aangevraagd.

DE COMMISSIE.

Theologische Hogeschool

De Senaat van de Theologische Hogeschool deelt mede, dat de inschrijving der studenten en opening van de cursus worden voorgenomen op **Vrijdag 27 september a.s.** in het gebouw van de Hogeschool, Broederweg 15, en wel in de navolgende orde:

- Te 10.00 uur worden verwacht zij, die voor het eerst als student wensen te worden ingeschreven. Voor een eerste inschrijving voor de propaedeutische studie dienen te worden overgelegd:
  - bul eindexamen gymnasium, resp. staatsexamen;
  - getuigenis van de raad der kerk, waar-

toe de aspirant-student heden behoort, ten behoeve van de voorgenomen inschrijving aan de Theologische Hogeschool;

3. pasfoto.

- Te 14.30 uur wordt gelegenheid gegeven tot inschrijving van nieuwe studenten en recensie van hen, die reeds eerder als student aan de Hogeschool waren ingeschreven. Voor inschrijving en recensie wordt vereist presentatie van de kwitantie voor het aan collegegeld voor de eerste helft van de cursus 1957/1958 betaalde bedrag (groot f 75.—); zij, die reeds het volle bedrag aan collegegelden over vier jaren voldeden, zijn hiervan vrijgesteld. Inschrijving en recensie zullen na 27 september a.s. slechts mogelijk zijn tegen betaling van een bedrag ad f 10.—. De Senaat herinnert alle betreffende studenten, voorzover zij zich niet persoonlijk melden, eraan dat zij aan de pedel der Hogeschool dienen te berichten, of zij begeren in de weg der recensie hun inschrijving gecontinueerd te zien en zorg te dragen dat hun inschrijvingsbul tijdig ter plaatse is. Dezelfde bepalingen gelden voor hen, die ingeschreven zijn voor het doctoraal examen.

Nieuwe inschrijving voor de doctorale studie kan tezeldertijd geschieden, desgewenst op schriftelijk verzoek; bij de aanvraag daartoe dienen zij, die reeds voor de candidaatsstudie aan de Hogeschool ingeschreven waren, hun oude inschrijvingsbul, ten behoeve hunner recensie, te presenteren.

- De opening der lessen is voorgenomen in een samenkomst in de aula der Hogeschool, waarvan de aanvang is gesteld op 20.00 uur en de leiding is opgedragen aan de pro-rector h.t., Prof. H. J. Schilder.

Tevens deelt de Senaat mede, dat de aanvang der lessen — inclusief die van Lector J. P. Lettinga in het kader van de doctorale studie, facultatief opengesteld voor de a.s. candidandi — is gesteld op Maandag 30 september a.s.

Namens de Senaat der Hogeschool,
H. J. SCHILDER, h.t. secretaris,

Beroepen: Te Hoek, Schouwerzijl en Nijverdal Kand. C. Bijl te Pernis.
Te Zwartsluis Kand. W. Bax te Amsterdam.

Aangenomen: Naar Winnipeg (Canada)
C. de Haan te Ferwerd-Hallum.

Afscheid en Intree: Ds H. Knoop nam zondag 1.1. in verband met het bekomen van emeritatus afscheid van de kerk van Rotterdam-Delfshaven.

Ds A. Veltman nam donderdagavond 5 sept. in verband met zijn vertrek naar Rotterdam-Delfshaven, waar hij D.V. 15 sept. intrede hoopt te doen, afscheid van zijn gemeente, Enschede-Zuid, met een predicatie over Matth. 10 : 34b.

Ds J. van Dijk, voorheen te Waardhuizen, deed zondag 1 sept. zijn intrede te Nijkerk met een predicatie over Gen. 28 : 10—17 na in de morgendienst met Titus 3 : 8, 9 door Ds D. van Dijk van Groningen bevestigd te zijn.

Adressen: Het adres van de diaconie der Geref. Kerk van Rotterdam-Centrum is thans P. van Leeuwen, Bergsingel 155c, Rotterdam.

Geef bekendheid

aan uw blad

Laat ook anderen

er kennis van nemen!

Vraag uw vrienden

ook abonné te worden...

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 2452

★

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw".

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfjr. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.